

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА СВАКОДНЕВНИХ СТВАРИ

Написала Штепанка Секанинова

Илустровала Ева Хупикова

Превела Аника Дачић

САДРЖАЈ

ОБУЋА ...	4
КЛИЗАЉКЕ ...	14
КИШОБРАН ...	22
НАОЧАРЕ ...	30
ЛУТКЕ ...	38
ПАРФЕМ ...	46
КОЊИЋ ...	54
ВЕ-ЦЕ ШОЉА ...	60
ЧЕТКИЦА ЗА ЗУБЕ ...	68
КРЕВЕТ ...	72
ЧАРАПЕ ...	80

ОБУЋА

Да ли ти се икад догодило да станеш на ивер? Ијаооо! Ако јесте, онда знаш добро како боли. Замисли да босоног шеташ по башти или ливади. Орошена трава, небо се румени од изласка сунца. Добра идеја, зар не? Одмах ћеш се препустити природи свим чулима, кад оно... Твоја уображена стопала јадикују: „Упомоћ! Шта то радиш, мали глупави људски створе? Каменчићи су оштри, гранчице боцкају, а трава голица. Одмах се обуј! Ух, какво олакшање. Свака част генију који је изумео ципеле.“ Па да, али који је то геније био? И како су уопште настале ципеле?

Зашто баш медведи?

Ђонови неких праисторијских ципела били су од медвеђе коже. Зашто кад је кравља кожа дебља и пропушта мање воде? Одговор је једноставан. Наши преци су веровали да ће их медвеђа кожа штитити и дати им снагу ове неустрашиве животиње.

ПРАИСТОРИЈА

Први обућари

Од којих су се материјала правиле праисторијске ципеле? То је једноставно питање. Стабљике житарица, бамбуса или палмини листови били су довољни за пар сандала. Кожа и крзно користили су се за чвршћу обућу.

Ледено доба је пред вратима

Чак су и наши праисторијски преци носили обућу. То је зато што су из топле Африке путовали ка хладнијем северу. Ненавикнути на хладноћу, пожурили су да осмисле одећу која би им помогла да презиме у новој средини. А како хладноћа није баш нежна ни према стопалима, изумели су и прве ципеле које су носили са новим јакнама. **Прве ципеле** које су археолози пронашли потичу из каменог доба и старе су око 7.800 година.

ВРЕМЕНСКА ЛИНИЈА →

ПРАИСТОРИЈА

СТАРИ ЕГИПАТ

СТАРА ГРЧКА

СТАРИ РИМ

једноставне отворене сандале

сандале са заштитом за прсте

старији модел сандала са заштитом за пету

Придржи ми сандале

Након праисторије стигао је стари век са мајсторима обућарског заната. Ове занатлије су плеле **сандале од танких трака**, правиле добре плитке ципеле, па чак и непромочиве чизме. Египатски обућари нису имали тежак задатак, јер су живели у сувој и топлој климатској зони. Они су правили кожане сандале налик на данашње јапанке које обожавамо. Сандале су углавном носили богати, па чак и сам фараон. Кад би се уморио од ходања у сандалама, поверио би их слуги, такозваном носачу сандала.

СТАРИ ЕГИПАТ

Производња обуће у Египту

Кожа коју су египатски обућари користили за израду сандала била је мека и савитљива, јер је била потопљена у **посебном уљаном раствору**. Тако су Египћани могли безбрижно да газе по барама јер обућа није могла да иструли. Под условом да уопште наиђу на бару у Египту.

Фараонова обућа је била украшена перлицама, златом, полудрагим и драгим камењем попут карнеола и лазурита.

СРЕДЊИ ВЕК

РЕНЕСАНСА

БАРОК

19. ВЕК

Разноврсност старог века

Гркиња која носи персике.

За разлику од Египта, где су обућу носили само мушкарци, док су њихове сапутнице ходале босе, Гркиње су носиле **персике**, ципеле од мекане танке коже. Активнији мушкарци носили су **карбатине** (б), ципеле од кожне траке која се обавијала око стопала и везивала пантљикама на рису. А ако су желели да опусте стопала, обули би **сиконије** (а), сандале са каишићима.

СТАРА ГРЧКА

Сиконије – сандале од испреплетаних каишева.

Карбатине – ципеле од парчета коже.

Ова обућа је инспирисала римске обућаре.

Персике – типичне женске ципеле.

ВРЕМЕНСКА ЛИНИЈА →

ПРАИСТОРИЈА

СТАРИ ЕГИПАТ

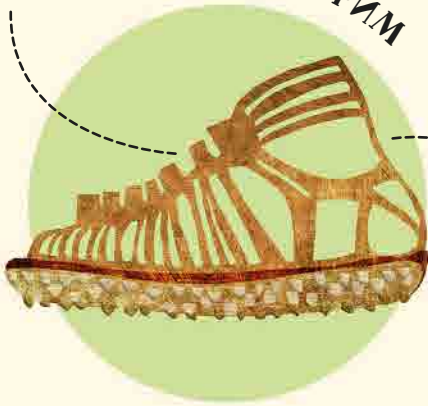
СТАРА ГРЧКА

СТАРИ РИМ

Калиге

СТАРИ РИМ

Римски племић носи црвени калкеј.

Каишеви су се завршавали изнад чланка.

Уображени Римљани

Оставите сандале код куће – тако су Римљани мислили док су шетали улицама у дубоким ципелама на шнирање које су досезале и до средине листова. Та се обућа називала **калкеј**. Богати племићи и сенатори носили су **црвене**, док су остали слободни грађани носили **црне**. С друге стране, римски војници нису желели да носе ниједну обућу која није била ојачана ексерима на ђону. Уосталом, тако су се борили против поспаности.

калкеј – сандале на шнирање

а – Ове дубоке кожане сандале пертлале су се око листова.

б – Црвени калкеј је био резервисан за римску аристократију.

в – Детал са ђона војничке обуће ојачане ексерима.

в

СРЕДЊИ ВЕК

РЕНЕСАНСА

БАРОК

19. ВЕК

Врхови племићких ципела били су толико издужени да је шетња била немогућа мисија. Владници ципела нису имали другог избора, сем да их вежу око струка. Зато су личили на дворске луде – на крају крајева, ципеле су биле шарене и украшене звонцима.

Врх ципеле је некада био широк и до 30 центиметара, а простор за пете је био веома сужен.

кожни каиш

СРЕДЊИ ВЕК

Ципеле су се израђивале од најразличитијих материјала, али најчешће од коже.

танки кожни ђон

Врхови ципела су се понекад називали „родин кљун“.

кљунови су привезивани за струк

Кљуцнућу ти око!

Што дужи кљун, то више пара. Не, не, не, ово не важи за животиње, и даље причамо о ципелама. У средњем веку кожане ципеле нису имале потпетицу, али су зато биле украшене краћим или издуженијим врхом, који је због тога прозван „кљун“. Жене које нису биле поборнице ове екстраваганције носиле су обућу са дрвеним или кожним ђоном, која је око риса била увезана каишевима.

ВРЕМЕНСКА ЛИНИЈА →

ПРАИСТОРИЈА

СТАРИ ЕГИПАТ

СТАРА ГРЧКА

СТАРИ РИМ

Ове екстравагантне ципеле нису изашле из моде наредних сто година.

Сложени вез је некад био наглашен и златним украсима.

РЕНЕСАНСА

Плутани или дрвени ђон.

Ципеле су се везивале свиленим тракама.

Котурне које су носили грчки глумци.

Поглед с висине

Ако се у средњем веку ценило издужено, ренесанса је више волела проширено. Шта то значи? Врх ципеле налик на дугачки кљун заменили су проширени врхови попут **пачјег кљуна** или **крављих уста** – широки врхови су морали да буду обложени да би ципеле уопште могле да се носе. Које су боје биле модерне? Жута, црвена, плава, розе, црна и зелена. А који материјали? Мекана кожа и скупоцено платно. Каког су облика биле ципеле? Равне, с врпцама око риса. Даме су пак носиле превисоке платформе које су досезале и до 50 центиметара. Не можемо им баш позавидети. Није ни чудо што је овим дамицама била потребна помоћ при ходању. Била би права штета да се саплету, зар не?

Плитке равне ципеле су се тешко задржавале на стопалима.

Сиромашни су носили једноставније ципеле. Понекад су биле направљене од једног парчета тканине.

СРЕДЊИ ВЕК

РЕНЕСАНСА

БАРОК

19. ВЕК

Машна је красила и мушке и женске ципеле.

Барокне ципеле су биле украшене везом и чипком.

БАРОК

танак кожни ђон

Црвена потпетица била је симбол племићког порекла.

Ципеле са потпетицом и до 115 милиметара носили су и мушкарци и жене.

Што више, то боље!

Украси су били веома модерни у доба барока и рококоа. Ни даме, а ни господа нису били равнодушни. Укратко, у 17. и 18. веку обожаване су биле ципеле са разноразним тракама, машнама, чипкама, перлицама, украсним копчама или алабастером. Племићи и племкиње су настојали да изгледају виши, те су носили **црвене потпетице** које су биле све популарније. Мушкарци су истицали мужевност у **дугачким мускетарским чизмама** са мамузама и широким заврнутим ногавицама. Најдуже чизме су досезале чак и до половине бутина. А шта је обубавао обичан народ? Кломпе, каљаче и обичне чизме.

Барокна обућа је била далеко удобнија.

Мускетарске чизме носиле су се с подврнутим ногавицама.

ВРЕМЕНСКА ЛИНИЈА →

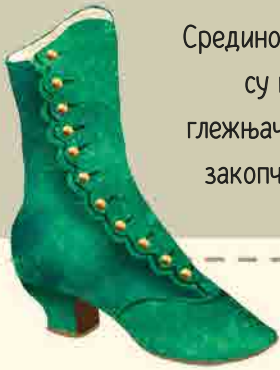
ПРАИСТОРИЈА

СТАРИ ЕГИПАТ

СТАРА ГРЧКА

СТАРИ РИМ

Средином 19. века међу женама су постале популарне глежњаче до чланака које су се закопчавале низом дугмади.

Током индустријске револуције настали су нови типови обуће, елегантни, раднички и спортски модели.

Индустријска револуција

У 19. веку више није била модерна јаркоцрвена боја на потпетицама аристократије. Богати су могли да приуште материјале и квалитетнију обућу, и тако су се разликовали у односу на сиромашније. Љубитељи моде су шетали у **лакованим ципелама** или чизмама од вуненог штофа, украшеним гуменим тракама. У поређењу с претходним епохама, женске ципеле су сад досезале до чланака, закопчавале су се дугмићима, а и потпетице су биле мање. У модерно доба почеле су да се израђују посебне спортске и дечје ципеле – настале су и прве ципелице за бебе и обућа за вежбање.

СРЕДЊИ ВЕК

РЕНЕСАНСА

БАРОК

19. ВЕК

Зашто само запертлавати?

Гидеон Сандбек
1880–1954.

Почетком 20. века шведски инжењер **Гидеон Сандбек** значајно је унапредио рад клизећег затварача и продужио животни век рајсфершлуса, и дао му ветар у леђа.

Жорж де Местрал
1907–1990.

Милка

Рајсфершлус

Зашто бисмо се мучили с пертлама кад лако можемо да закопчамо обућу рајсфершлусом? Кома да захвалимо на овом открићу? Најпре је идеју за ову справицу добио **Елајас Хау**, Американац који је изумео једноставну претечу рајсфершлуса. Затим је 1891. **Витком Џадсон** дошао на сличну замисао. Његов је рајсфершлус имао ред кукица и малих омчи за које ће се кукице причврстити помоћу клизећег затварача. Након закопчавања, клизач је могао да буде у џепу или ормару до наредне употребе.

Елајас Хау
1819–1867.

Инспирисан природом

Многи научници и проналазачи долазе до невероватних открића инспирисани природом. Тако је једног дана швајцарски инжењер **Жорж де Местрал** у шетњи са псом налетео на чичак. Док се мучио да га уклони из крзна љубимца – а сви знамо каква је то мука – инжењер је посматрао плод чичка и открио да су његове иглице повијене у кукицу. Ето идеје за чичак-траку, почетком 20. века. Прошло је чак неколико година између његове шетње и унапређења рајсфершлуса. Отад су и рајсфершлус и чичак-трака закопчавали све пред собом.

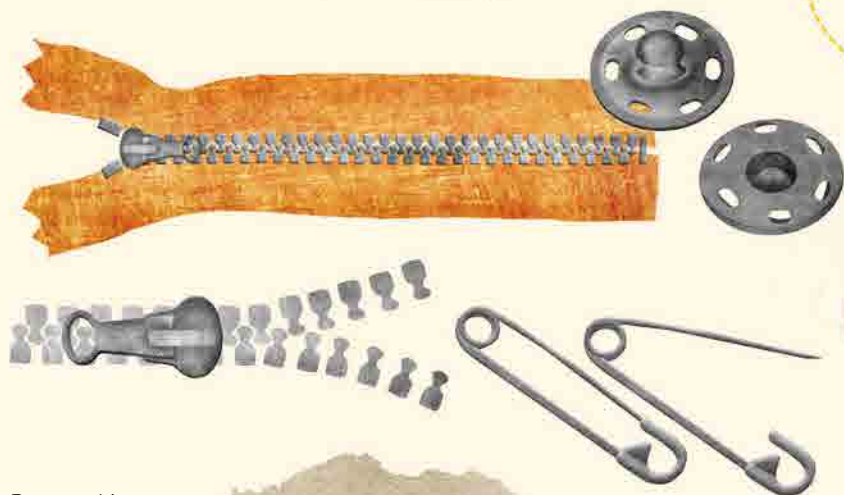
Јиндрих Валдес
1876–1941.

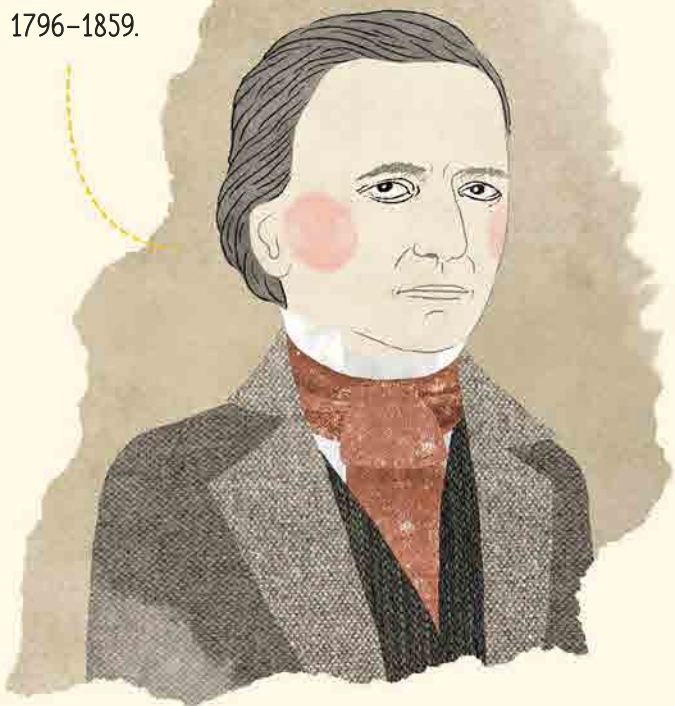
Ситна метална дугмад

Прве дрикере, металну дугмад од два дела која се утискују један у други, вероватно је измислио трговачки путник **Јиндрих Валдес**. Оно што сигурно знамо јесте да је прву машину за производњу ових копчи измислио **Хинек Пук** 1902. године. Отад је овај модерни метални детаљ веома распрострањен у производњи одеће и обуће.

Хинек Пук
1856–1938.

Волтер Хант
1796–1859.

Зихернадла

Било да мења дугме, рајсфершлус или копчу, зихернадла је ненадмашива. Звучи као да је овакво откриће злата вредно. Изумитељ зихернадле, амерички машински инжењер **Волтер Хант** заправо је био до гуше у дуговима. На сву срећу, пријатељ који му је позајмио новац био је великодушан, а уз то и шаливџија. Дао је Волтеру комад месингане жице и обећао да ће заборавити на сва његова дуговања ако од ње направи нешто корисно, а још ће га и наградити. Очајни Волтер је даноноћно савијао комад жице међу прстима, све док није попримила облик **зихернадле**. И тако је 1849. године настао овај незаменљив предмет.